

Беким Сејрановиќ
НИГДЕ, ОДНИКАДЕ

Наслов на оригиналот:
Bekim Sejranović
Nigdje, niotkuda,
Profil International, Zagreb, 2008

МАКЕДОНСКА РЕЧ

E-mail: makedonskarec@yahoo.com

© Bekim Sejranović, 2008

© За преводот: Фондација С. Фишер во името на ТРАДУКИ

© За изданието на македонски јазик: Македонска реч.

Сите права за ова издание се заштитени со закон. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени и електронски медиуми или за друг вид јавна употреба или изведба без согласност на издавачот.

Беким Сејрановиќ

**НИГДЕ,
ОДНИКАДЕ**

**Превод од хрватски јазик
Ленче Тосева**

**МАКЕДОНСКА РЕЧ
Скопје, 2011**

I

На ценаза¹

Единствено јас стојам. Високо над сите останати. Стојам и не знам што да правам со рацете. Да ги пуштам немојно да висат или да ги вкочанам? Да ги испреплетам прстите и да го пуштам тоа клопче да виси под стомакот? Сите останати клечат. Рацете им се до половина кренати, а дланките свртени спрема лицето. Оцата е напред, во средината на тој полу-круг. Ги изговара обредните молитви, а мажите, загледани во длабочината преку своите груби дланки и малку свиткани прсти, повремено повторуваат по некој збор по него.

„Амин“ – се распознаваше.

Сега е доцна и јас да се спуштам долу. Да клекнам како и сите останати и да ги ставам дланките пред лицето. Да повторам некој збор заедно со другите мажи. Не ми е јасно зошто не го сторив тоа со останатите. Се колебав за момент, барајќи го со погледот дедо ми за да видам што ќе стори тој. Бидејќи во првиот момент не го забележав оцата, останав затекнат кога тој со својот назален глас почна да ги реди молитвените зборови. Во тој миг го здогледувам и дедо ми како со мака клечи, држејќи ја десната дланка на еден лакт од лицето. Го придржуваше синот на Алија зашто од последниот мозочен удар дедовата лева страна е умртвена. Брчките на таа страна на лицето му беа примиле аргатски израз. Очите ги стиснал и погледот му зрачи само низ ретките трепки. По усните можеше да се види дека молитвата не ја изговара гласно.

---

¹ Исламски верски обред, заедничка молитва посветена на почината личност (заб. прев.).

„Амин.“ – зашуми преку грбавиот мезар².

Тешки подмолни облаци налегнуваа над околните ридови. Меката земја ги вовлекуваше луѓето во себе. Воздухот кој го вдишуваа мирисаше на свежо ископаната јама.

Покрај ископаниот гроб, на еден метар долгите штички, лежеше табуто³. Малку накриво, зашто на мезарот е тешко да се најде рамно парче земјиште. Од земјата изнурнуваа нишани како заби на изумрен свер.

Не ми е првпат да сум на ценаза, иако не би можело да се рече дека сум бил многу пати. Сум бил два пати сè на сè, но никогаш како возрасен маж, за каков што сега ме сметаа овие луѓе што клечат околу купот свежо ископана жолтокафеава земја.

Првиот пат бев на ценаза кога имав пет години. Едно момче од улицата се беше удавило во Сава. Го викавме Жирафа зашто беше слаб и за две глави повисок од сите нас. Тогаш првпат во живо видов мртовец. Неговото тело беше изложено во една просторија. Кој сакаше, можеше да дојде да се поздрави за последен пат. Јас ги следев другите и наеднаш пред себе го здогледувам Жирафа како лежи со склопени очи. Жолт е и косата му е накострешена. Момчето покрај мене го помилува по главата. Јас тивко прднувам.

Вториот пат во Сава се удави маќеата на мојот татко. Трпеше силни болки во стомакот и еден ден повеќе не можела да издржи. Ги обула влечките и во домашен фустан отшетала до брегот, се качила во чамец и скокнала во реката.

На нејзината ценаза, како и овојпат, бев со дедо ми, таткото на мајка ми, но ни за жива глава не сакав да ја видам пред закопот. Чекоревме во поворката по улицата Братство и единство. Дедо и јас бевме на почетокот на ценазата. Тој го беше подметнал рамото под табуто и го носеше еден дел од

---

² Ископан гроб (заб. прев.).

³ Ковчег (заб. прев.).

патот, додека некој не го замени. И тогаш сите клекнаа и ги ставија дланките пред лицето, тивко шепотеа и повторија по некој збор по оцата. Кога подоцна го прашав дедо ми зошто сите клечеа, полека ги затвораа клепките, ги пружаа отворените дланки и со нив понекогаш поминуваа преку лицето како кога човек се мие, тој ми рече дека тоа го прават оние кои се верници. Дека така се оддава последна почест на оној кој се преселил на ахирет⁴. Тогаш бев мал и не знаев во што е всушност разликата, но знаев дека дедо ми не е верник, туку комунист. А клечеше. Дедо ми мирно одврати дека тој тоа инаку не го прави, но овојпат го направил од почитување спрема умрената. Не ми беше јасно тоа околу почитувањето. Што има врска почитувањето со клечењето, комунистите и оцата? Дедо ми рече дека не сакал да биде единствениот кој стои. Сите, или речиси сите, клечеле за време на молитвата, па не би било убаво само тој да стои. Тоа објаснување ми беше поприфатливо.

А овојпат стоев само јас. Гледав час во меката и изгазена земја, час во камените лица на луѓето под мене. На тие лица немаше ниту тага ниту театрална жалост, само некоја меланхолија. Подлабока од ископаниот гроб во кој ќе го закопаме рахметли амица⁵ Алија и потешка од земјата со која ќе го прекриеме. Претчувствував дека од грлата на мажите околу мене ќе забрмчи уште едно последно „Амин“ и дека луѓето полека, речиси неволно ќе станат. Некој, веројатно гробарот и неговите помошници, со јажиња ќе го спуштат табутот во земјата. Потоа еден од нив ќе слезе во гробот. Двајцата што ќе останат горе ќе му подаваат штички така што да го покријат зелениот чаршаф како со покрив.

Дури тогаш луѓето ќе можат да ја грабнат секој својата грутка леплива земја и да ја фрлат во гробот.

---

⁴ Загробниот (другиот) свет во исламот (заб. прев.).

⁵ Покојниот стрико (заб. прев.).

II

Покрај ушите жубори шум од машки гласови кој телото на Алија го испраќа во црната дупка, а душата во непознато. Ги затворам очите и се присетувам на исчезнатиот свет.

1. Мерцедес

Беше есен тогаш и таткото на Сузана, чичко Славко, најпосле беше дошол од Германија. Тој работеше таму некаде во Франкфурт, а Сузана, нејзината мајка и постарата сестра Мира, живееја во малата двокатница на почетокот на нашиот сокак. Нашата куќа е на крајот на сокакот, онаа со црвената капија. Тоа е куќата на родителите на мама во која живеевме дедо, мајка и јас. Тато и мама се развеле, „и тоа судски“, им објаснуваше мојата мајка на своите пријателки, маалцики. Тато си заминал по својот пат, а мама во некој голем град на брегот на Јадранското Море за да заврши некоја школа. Дедо ми беше трговски патник – и секогаш на пат. Дома бевме мајка и јас.

Јас често си играв сам, зашто немав со кого. Сите деца од улицата одеа во градинка, а мене тоа не ми беше потребно зашто ме чуваше мајка. Еднаш мајка ја праша тетката од градинката и јас малку да си играм со децата додека се надвор. Таа го дозволи тоа, но јас се степав со еден малечок и му ја расцепив главата. Потоа веќе не ми дозволија. А не сакав ниту јас. Понекогаш ќе најдев некое залутано кутре, па ќе си играв со него додека мајка не го избркаше. Ќе речеше дека ѝ ја валкаат авлијата или дека се шугави.

Кога мајка мораше нешто да заврши во градот сама, ќе ме оставеше кај мајката на Сузана. Кај нив во станот имаше една соба полна со работи од Германија. Секогаш беше заклучена, дури ни Сузана не смееше да влегува во неа. Само кога ѝ беше роденден, тогаш смеевме внатре. Таму потсетуваше на пештерата со богатството на Алибаба. Таму имаше секакви играчки, фустанчиња, украси. За нејзиниот роденден секогаш ќе дојдеше и чичко Славко и тогаш ќе ја замрачеше собата и на проектор ни пушташе Дизнијеви филмови. Јадевме германски слатки, кои секогаш беа подобри од нашите. Сè од Германија ни беше добро. Тетка Радмила, онаа што живее сама во белата куќичка спроти куќата на Сузана, еднаш рече дека ние би изеле и гомно само ако на него пишува *Made in Germany*.

Јас ја прашав Сузана зошто не можеме да гледаме филмови секој ден, а таа рече дека не ѝ дозволува мајка ѝ. Би можеле нешто да расипеме. Сè што ќе добиеше од татко ѝ, нејзината мајка го заклучуваше во собата. Мене ми беше жал за сите тие играчки, но уште повеќе ми беше жал за Сузана.

Кога ме сунетисаа и кога лежев во креветот уплакан и навреден, таа дојде, седна до мене и ме држеше за рака. Јас липав и не сакав да ѝ објаснам што се случи, зашто ми беше срам, а всушност не знаев и самиот.

Сузана беше слаба, истенчена и за глава повисока од мене. Имаше ретка црна коса и изгледаше како тажна чапја. Мојата мајка велеше дека никој нема такво јазичиште како неа.

Секогаш кога чичко Славко ќе дојдеше дома, ќе им донесеше многу дарови на своите ќерки. И јас понекогаш ќе добиев нешто. Ние децата од сокакот не можевме да ја затвориме устата од чудење кога првпат видовме кученце на батерии. Одеше токму како вистински, мавташе со опашот, дури и пискливо лаеше. Сузана ќе го вклучеше, ќе го натераше да лае, да мавта со опашот, да оди, да застане. Тоа секо-

гаш ќе ја послушаше. Јас си мислев дека мајка сигурно би ми дозволила да имам такво кутре. Не беше ниту шугаво ниту болно. А потоа се расипа и кучето. Не реагираше веќе на наредбите на Сузана. Потоа мајка ѝ го заклучи во собата.

Еднаш чичко Славко ѝ донесе на Сузана велосипед. Велосипед од Геманија. Нам ни изгледаше како ракета. Имаше три брзини. Сите сакавме кругче, но мајката на Сузана не ни даде. Во подрумот на Сузана имаше и еден црвен мерцедес на педали. Двосед. Јас бев малечок кога таткото на Сузана и на нејзината сестра им го беше донесол тој автомобил, па не се ни секавав на него. Седнуваш внатре и ги вртиш педалите, управуваш со воланот кој изгледа како вистински. Подоцна педалите нешто се расипале, а мајката на Сузана го кренала мерцедесот на сигурно. Чичко Славко исто така го имал заборавено, но го видел кога одел во подрумот и решил да ми го подари. Неговите ќерки и онака големи, сега имаат велосипеди, а автомобилот е и расипан. На мајката на Сузана ѝ беше криво за тоа.

Педалите не можеа да се поправаат, но воланот работеше, тоа беше важно. Нашата авлија беше голема и имаше една блага удолница. Се качуваш на врвот на авлијата, таму кај капијата, го туркаш малку мерцедесот, потоа скокаш во него и шибаш. На дното на авлијата имаш наредено некои кутии, па ги растураш во налетот или свртуваш нагло настрана, се занесуваш и се превртуваш заедно со пластичниот автомобил. Изгледаше како на филм, но немаше никој да го сними.

2. Јаглен

Не знам кога првпат го видов амица Алија, но добро се сеќавам дека доаѓаше секоја есен за да ни го внесе јагленот. Дедо наесен ќе нарачаше пет тони јаглен, па цела зима го ложевме во печката која се викаше Крека-весо. Камионот

одвај некако ќе се вовлечеше во сокакот и ќе го истовараше јагленот пред капијата. Потоа однекаде ќе се појавеше амица Алија за да го внесе во подрумот.

Не сакаше да му помагам да го внесува јагленот, а и мене бргу ми здодеваше. Овојпат дојдов на идеја да го превезувам јагленот со мерцедесот.

– Штета е, братче, со ќумур да извалкаш таков мерцо – ми рече.

Но јас знаев дека тој тоа го вели само за да не му пречам. Ставив една полна канта со јаглен на совозачкото место, малку го турнав и потоа скокнав во него. Најтешко беше да се сврти под прав агол кон подрумот, и тоа среде удолница. При еден обид мерцедесот се преврте, заедно со него и кантата со јаглен, а јас ги исчугав коленото и лакотот. Од куќата излета мајка и фати да вика зошто сум ѝ ја извалкал авлијата со јаглен.

Јас ѝ реков: – Не ти ја извалкав јас авлијата, Алија ја извалка.

Таа бесно ме погледна и отиде назад во куќата. Ниту ме удри по газот ниту пак ми го погледна раскрвавеното колено.

Алија и натаму го внесуваше јагленот минувајќи крај мене како да ме нема.

Потоа баравме жици. Во јагленот секогаш наоѓаш многу разнобојни жици, па подоцна од нив правиш прачки. Од подебелите жици ја правиш прачката, од мајкините гаќи го вадиш ластикот, оние тенките нишки. Куршумите за прачката ги правиш од тенки жици, така што земаш едно малечко парче и го виткаш во облик на буквата „U“. Со таква прачка не можеш да скршиш ниту прозорец ниту нечија глава. За тоа ти е потребна вистинска прачка, онаа дрвена со гума од велосипед во која ставаш камен. Овие прачки од жица беа најдобри за девојките во кратки панталони. Можеше некому и око да му извадиш, но на гулабот не му беше ништо ако го погодиш.

– Знаете ли вие од каде оваа жица во кумурот, деца? – нè праша Алија, товарајќи го јагленот во количката.

Ние молчевме.

– Тоа ви е од минирањето.

– Какво минирање?

Потоа Алија малку застана, ги извади ракавиците и завитка една цигара за себе. Седна на еден камен, левата нога ја привлече до себе, а десната ја испружи и малку ја триеше. Ни објасни како тоа во рудниците се минира со помош на жица.

– Да видиш само како камења, и земја и сè лета околу тебе – вели на крајот, фрлајќи го догорчето.

– Од каде знаеш ти, си видел?

Алија продолжи да работи. Остана само уште ситниот јаглен кој сега го товараше со лопата.

– И ногата ли ти ја минираа таму па затоа кривиш?

– Де одмори малку, ако можеш некако – ми рече на крајот.

3. Како да е мртва

Јас направив прачка и куршуми и гаѓав наоколу сè што ќе стигнев. Потоа решив да ја гаѓам Сузана. На почетокот се смееше и ме задеваше. Трчаше околу мене и викаше дека не можам да ја погодам. Почнав да ја бркам, но таа беше многу побрза. Кога ја погодив, таа почна да вика за помош и да моли веќе да не ја гаѓам. Мене токму тогаш ми се заслади. Трчав по неа и нишанев во нејзините слаби нозе. Кога повторно ја погодив, врсна и клекна, држејќи се за листот. Со рацете го беше прекрила местото каде што ја бев погодил и тивко плачеше. Јас стоев над неа и молчев. Ја држев прачката со уште еден куршум подготвен за стрелба. Тогаш се појави Алија. Помина покрај нас, воопшто не погледнувајќи нè.

Кон крајот на осумдесеттите чичко Славко се врати од Германија, а во 1992 г., кога почна војната во Босна, повтор-

но замина таму, овојпат како бегалец. Со себе ги поведе и сопругата, постарата ќерка Мира и нејзиниот глувонем син.

Големата куќа што ја направија од неговиот арбајт по германските фабрики ја погодија неколку гранати. Една од нив ја уби Сузана.

Не изгледала како да спие, изгледала како да е мртва, рече чичко Славко по погребот.

III

Амица Алија всушност и не е мој вистински амица. Тој е брат на мојот дедо Касим, така што всушност е амица на мајка ми. Меѓутоа. Ако сакаме работата да ја истераме докрај, а вистината на виделина, ниту нејзе не ѝ е вистински амица.

1. Јарец

Суљо, таткото на дедо ми Касим, важел, велат, за еден од поугледните луѓе во селото. Бил имотен онолку колку што селото било сиромашно. Имал малку кози и малку шума која цел живот се обидува да ја исече за да добие некој дулум⁶ обработлива земја. Тој и неговиот брат Аган имале и малечка рамнина на една удољница среде таа шума наречена Салковина.

Во селото за некој кој е надмен се вели: „Се испрчил како јарецот на Шех-ага“. Шех-ага е Суљо, така го викале тогаш во селото, а приказната за јарецот оди вака:

Суљо имал стадо кози и еден крупен јарец. Тој бил предводник на стадото и околу вратот, на своите јарешки гради, носел тежок и клопотлив свонец. Кога предвечер се враќале од пасење, на чело на стадото одел јарецот. Со исфрлени гради, малку напнат, ќе ја зафрлел главата наназад, а долната вилица му потреперувала. Свонецот удирал од неговите напнати гради и клопотел зарипнато и лимено. Луѓето сиркале од своите авлии, излегувале пред капијата, а децата ги провирале главите низ штрбите тараби – доаѓала поворката со Шехагиниот јарец на чело.

---

⁶ Дулум (тур.) – хектар (заб. прев.).

И така надмениот јарец проаѓал низ селото, не претчувствувајќи дека ќе остане во колективно сеќавање на една средина наредните сто години.

2. Касим

Суљо се ожени млад и набргу, неколку месеци по свадбата, невестата забремени. Потоа Суљо зеде со брат му да ја копачи шумата за да ја зголеми обработливата површина. А копачината е позната по тоа што првите неколку години, додека земјата е сè уште плодна, дава добар род, но по некое време почнува да жолтее. При летните суши се претвора во грутка, потоа во прав и на крајот останува само прашина. А наесен и напролет, кога ќе удрат дождовите, сè се претвора во калиште, блато кое потоа дождовите за неколку години ќе го одерат. Потоа се појавуваат и првите камења. Најпрвин ситни, а потоа сè покрупни. Потоа копачината повторно мора да се копачи. Овојпат од камења.

Бременоста помина во најдобар ред и неговата жена Мејра, односно Суљовица, зашто кај нас жените се нарекуваат по имињата на своите мажи, роди здраво и крупно машко дете, но таа самата како никогаш целосно да не закрепна од тоа породување.

Умре од туберкулоза по неполни осумнаесет месеци.

Суљо тагуваше и ги прашуваше и Алах и луѓето зошто токму таа? Бог не одговараше, а постарите и поискусни жени од селото само ќе воздивнеа и тивко ќе шепнеа дека Алах така сакал и дека како сака Алах така и ќе биде. Мажите главно молчеа, а да зборуваа, истото ќе го речеа. И мудриот Аџи-Мурат рече дека тоа е Божја волја. Некогаш умира дете, некогаш мајката, некогаш ќе се посреќи, па Алах ќе ги поштеди и двајцата и ќе им вдахне душа за да живеат, да се

радуваат, да работат, да страдаат, да се мачат и себеси и другите и, на крајот, да умрат кога за тоа ќе им дојде вакат⁷.

Суљо и неговиот син Касим останаа сами.

3. Ахмеѝ

По помалку од една година Суљо, на наговорање на братот Аган, повторно се ожени зашто, како што му рече овој, не може куќа без женско уво.

Суљо никако да добие принова од втората жена.

Во селото имаше зачудени погледи и тивко, низ заби изговорени зборови. Некои своите сечила ги упатуваа кон Суљо – дека го одбегнува она за што Бог го создал мажот на овој дуњалак⁸ – а други пак заклучуваа дека Алах ја казнил неа затоа што отишла за човек чија жена уште не се ни изладила под нишанот на мезарот.

Било како било, по единаесет години втората жена на Суљо роди син и му го дадоа името Ахмет.

Тоа беше крај на злбните гласови и луѓето велеа дека среќата конечно се вселила во куќата на Суљо наречен Шех-ага.

4. Алија

Кога Касим имаше неполни тринаесет години, Суљо наеднаш се разболе, велат од менингитис, и пред кој било да успее посериозно да се загрижи, тој умре.

Луѓето преколнуваа, колнеа и пцуеја. Некој ја колнеше сиромашната и јалова земја која тешко ги хранеше луѓето, а лесно ги земаше, додека други пак одмавнуваа со раката на сето тоа и со стовековна смиреност го споменуваа Алах и

---

⁷ Часот, времето, моментот (заб. прев.).

⁸ Свет (заб. прев.).

неговата семоќна волја да дава и да зема, да дели и да спојува, како на кого му е судено и како на кого му е пишано.

Неколку месеци по смртта на Суљо, луѓето во селото почнаа да забележуваат дека на неговата вдовица ѝ расте стомакот. Некои велеа дека тоа Алах на Суљо му дарувал уште еден живот, а некои дека го казнил и му го зел животот и на него и на неговото неродено дете.

Имаше и такви кои велеа дека за детето подобро ќе биде да не се роди.

Девет и пол месеци по неговата смрт вдовицата роди машко дете и во селото завладеа молк. На синот му го даде името Алија.

5. *Кијамеџи*⁹

Касим веќе подолго време беше доволно пораснат за селските работи. Чуваше кози, сееше, жнееше, береше. Понекогаш ќе си играше со своите полубраќа од кои го делеа прилично години, а на таа возраст и неколку години значи разлика помеѓу два света. Светот на момчето кое трча по кокошките, лови пастрмки во потокот, фаќа гуштери по зажарените трнинки – и светот на маж кој наместо волот го влече плугот, влече дрва од шумата додека товарот му ги притиска рамениците и грбот така што му се чини дека од дождот набабрената земја, ќе му ги проголта нозете до колена. Но тоа не е нешто околу кое требаше да се удира главата. Отсекогаш е тоа така, велеа, откако постои светот и векот, и така ќе биде додека не дојде кијаметот.

А кијаметот стигна брзо и го нарекоа Втора светска војна. Со него стигнаа и војски со различни униформи, јазици, цели, сили и апетити.

Од градот доаѓаа Германците и усташите, а во брдата се криеја партизаните и четниците. Германците одвреме-навре-

---

⁹ Суден ден, несреќа (заб. прев.).

ме организираа хајки на партизаните. Во една таква хајка запалија едно село во близина во кое живееја само Каравласи, ромско племе со потекло од Романија. Жителите на селото изгореле во своите куќарки или загинале од куршумите додека се обидуваа да побегнат од пламенот.

Усташите жареа и палеа по православните села, а четниците пак, главно на измама, ги убаваа партизаните и пљачкаа и колеа низ муслиманските села.

Партизаните, барем на почетокот, беа малубројни и на останатите повеќе им пречеа со своето присуство отколку со борбеното дејствување.

Во пролетта четириесет и третата, преку Сава успеа да се префрли една војводинска партизанска бригада и, пред да успеат Германците да ја запрат, се спои со домашните партизани кои дотогаш веќе беа ослободиле добар дел од подрачјето на работ на Посавина. Со здружени сили тие успеваат да ослободат уште неколку околни села во рамнината и во зафрлените котлини. По тие успеси им се приклучија и добар дел од селските момчиња, а меѓу нив и Касим. Тој тогаш имаше неполни седумнаесет.

Пред офанзивата што надоаѓаше, партизаните набргу мораа да се повлекуваат кон планините во внатрешноста на Босна, а со нив замина и Касим, пеејќи ја набрзина научената песна:

„Кад су Сремци кренули
из те Фрушке Горе
И одоше у Босну
тамо да се боре

Кад су Сремци прешли
преко реке Саве
угледаше Мајевицу
брда јој се плаве

Ој ти Босно поносна
високих брегова
ево теби у помоћ
сремачких синова¹⁰»

На себе има бел, од груба волна исплетен џемпер и иста таква торбичка. Во торбичката носи парче козјо сирење што му го беше дала помајка му.

---

¹⁰ „Кога Сремците тргнаа / од таа Фрушка Гора / и отидоа во Босна / таму да се борат.

Кога Сремците преминаа / преку реката Сава / ја здогледаа Мајевца / брдата ѝ синеат.

Ој ти Босно горда / со високи брегови / еве ти ги напомош / сремските синови“.

IV

Лопатите забрзано грабаа од растопената, тешка земја и ја префрлаа преку остатоците на Алија положен на дното од ископаниот гроб. Ми се чинеше дека не го закопуваат само него туку и некоја никогаш нераскажана историја. Од минатото се појавуваат лица на кои веќе долго време немам помислено.

1. Дино и Наташа

На почетокот на нашиот сокак, од левата страна, се наоѓаше една куќа со зелена фасада. Фасадата се светкаше како да беше посипана со бесценети камења. Дино, мојот другар кој живееше во таа куќа, ми рече дека песокот така светка, а песок има во малтерот кој се користи за фасада. Јас не му верував и го наговарав да ги извадиме тие бесценети камења и да се збогатиме. Тој не сакаше, зашто сепак тоа не беше негова куќа, а и се плашеше од својот дедо. Неговите, исто така, беа разведени „судски“ и татко му се отсели кај своите. Дино живееше со мајка си кај дедо му и баба му која и тој, како и јас, ја викаше мајка.

Му завидував нему затоа што тој подобро играше фудбал и бидејќи беше поситен повеќе личеше на Брус Ли. Но, сепак, најмногу ме мачеше тоа што Наташа се вљуби во него. Уште додека бевме мали, во куќата до Диновата се досели едно семејство од Срем. Имаа ќерка Наташа и син кого го викавме Малечок. Татко им беше фудбалски голман и беше дошол да брани за Единство во Втората лига – запад.

Наташа беше русокоса и слатка и веднаш се вљуби во Дино. Не ми беше толку дојдено до неа колку што ми беше

криво што се беше вљубила токму во него. Зашто Дино цело време ја задеваше, ја кубеше, ѝ пееше безобразни песнички, прдеше, ждригаше и уште сто чуда, а таа го голташе со своите модри очиња. Јас се обидував да ѝ го привлечам вниманието со лаги. Измислував најневеројатни приказни и случки, но таа секогаш само ме исмеваше. А потоа ќе дојдеше Дино, ќе ждригнеше од дното на желудникот и истовремено ќе речеш: „Кноооор“, како од онаа реклама за Кнорвите коцки за супа. Наташа само ќе плеснеш со рацете, ќе ги надуеш усните, ќе рече: „Фуууј, баш си грозен“ – и ќе отидеше по него.

Еднаш ја прашав Наташа каде е нејзината мајка, а таа рече дека нема мајка, туку само баба во Сремска Митровица, и тоа покојна. Јас не знаев што значи тоа, па во една пригода ѝ ја опщув покојната ѝ баба. Таа почна да плаче и веќе воопшто не сакаше да разговара со мене. Јас ја прашав што ѝ значи тоа покоен, а таа рече:

– Тоа ти е кога умрел некој, сфаќаш?

2. Пеле и Лисо

Тој Пеле што живееше од другата страна на улицата беше рус и намкорест. Секогаш мораше да внимаваш што зборуваш пред него зашто лесно ќе се налутеше или, што е уште полошо, ќе почнеш да те задева. Со денови ќе те малтретира поради погрешно изговорениот збор или ќе се степа со тебе поради најмала ситница. Имаше две години постар брат кого сите го викаа Лисо. Јас еднаш на Дино му реков дека тоа е поради тоа што личи на лисица, секогаш подготвен да те наговори на каква било глупост и потоа да ти се смее во лице кога ќе увидиш дека си насамарен. И сите останати ќе се смееја заедно со него. Сепак, најмногу сакаше да го задева својот брат Пеле, а овој одвај ќе дочекаше да се степа со него. Еден на друг си пщјеја мајка без пардон. А ако некој друг ќе му опщеш мајка на Пеле, тогаш ќе го истепаше.

ше самиот Лисо. Пеле, пак, не сакаше брат му да го брани, па тогаш се тепаше и против брата си и против оној што му беше опцул мајка.

3. Фудбал

Дино и Пеле навиваа за Партизан, а Лисо и Јас за Свезда, и тоа беше причина за вечните кавги и расправи: кој клуб е подобар, кој има повеќе први места, дали подобро игра Момчило Вукотиќ или Владимир Петровиќ Пижон?

Јас уште тогаш увидов дека фудбалот го извлекува она најлошото во нас. Еден од главните причини за нашите судири, а често и мали крвави војни, беше фактот што немавме вистински голови. Ги правевме од камења, горни делови од тренерки или дрвени прачки забодени во земјата. Работата беше едноставна ако топката поминеше среде голот, но тоа никогаш не се случуваше. Секогаш ќе поминеше покрај стативата, односно каменот или парчето облека. А ако топката и поминеше среде голот, веднаш некој ќе се посомневаше дека е превисока, односно дека поминала над голот. Според премолчениот договор замислената греда, или пречка, беше некаде во висина на колената. проблемот беше само чии колена, зашто бевме различни по раст.

Тогаш ќе настане расправиите: гол е – не е гол. Се колневме во мајки, татковци, мртви дедовци и баби, но тоа не помагаше. На крајот, ако не попуштеше некој, сè се завршуваше со тепачка. Кој ќе го изеде ќотекот, мора да признае дека овој другиот е во право.

Заклетвата која во тие ситуации имаше најмалку тежина беше „се колнам во мајка“, или „жими мајка“ и се користеше главно во помалите расправи. Потоа по тежина доаѓаше заклетвата „се колнам во мртвиот дедо“, „се колнам во мртвата баба“, без оглед на тоа дали дедото или бабата беа живи. А кога ќе сакаш да бидеш сериозен до смрт, тогаш ќе се заколнеш во Тито.